

INSIDER

2015.gada 6.februāris

Augstākā tiesa ļoti plaši paver durvis zaudējumu piedziņai konkurences tiesību pārkāpumu gadījumā

MasterCard un Latvijas komercbankas

Konkurences tiesību pārkāpuma sekas ir smagas un sevī ietver ne vien iespējamo sodu (līdz pat 10% no iepriekšēja gada apgrozījuma), bet arī potenciālus tiesiskos strīdus ar cietušajiem par zaudējumu atlīdzināšanu. Proti, ja patērētājs, konkurents vai kāds cits pārkāpēja sadarbības partneris ir cietis zaudējumus konkurences tiesību pārkāpuma gadījumā, tas var celt civilprasību tiesā, lūdzot atlīdzināt radītos zaudējumus. Dažās valstīs šādas prasības tiek veiksmīgi realizētas un piespiesto zaudējumu summas ir ievērojamas. Latvijā plašas prakses vēl nav, tomēr vairākas prasības jau sasniegušas tiesas un tuvāko gadu laikā ir sagaidāmi vairāki spriedumi. Tas nozīmē, ka katrs nākamais Konkurences padomes lēmums paver durvis jauniem zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem.

Konkurences tiesību pārkāpumus, pieņemot lēmumus, konstatē Konkurences padome. Tā, piemēram, 2011.gada 3.martā tika pieņemts lēmums tā saucamajā banku lietā (“**Banku lieta**”),¹ ar kuru 22 Latvijas komercbankas tika sodītas ar naudas sodiem kopumā 5,495 miljonu latu (7,819 miljonu EUR) apmērā. Vairākas bankas tostarp *SEB banka* un *Swedbanka*, kuras tika sodītas ar lielākajiem naudas sodiem (*Swedbank* naudas sods sastādīja vairāk nekā pusi no kopējā naudas sodu apmēra (~4 miljoni EUR)), šo lēmumu pārsūdzēja. Apgabaltiesa pievienojās Konkurences padomes viedoklim, savukārt Augstākā tiesa lietas izskatīšanu apturēja līdz brīdim, kad Eiropas Savienības tiesa pabeidza izskatīt lietu pret starptautisko maksājumu organizāciju “**MasterCard**” (“**MasterCard**”).

Banku lietā konstatētā aizliegtā vienošanās paredzēja fiksēt banku savstarpējās komisijas maksas par maksājumu karšu pieņemšanu, ko bankas iekasē no tirgotājiem. Bankām tika liegta iespēja piedāvāt tirgotājiem zemākas komisijas maksas un attiecīgi konkurēt ar citām bankām. Latvija nav vienīgā, kura līdzīgus bankas rīcības modeļus atzinusi par prettiesiskiem, piemēram, Eiropas Komisija ir sodījusi *MasterCard* par

Jūlija Jerņeva

Partnere

Mob.tālr. +371 29 131 597

julija.jerņeva@vilgerts.com

Debora Pāvila

Partnere

Mob.tālr. +371 29 149 110

debora.pavila@vilgerts.com

¹ Konkurences padomes 2011.gada 3.marta lēmums Nr. E02-15.

starpbanku komisijas maksu ("SKM") piemērošanu maksājumiem ar *MasterCard* maksājumu kartēm visā Eiropas Savienības līmenī.²

2014.gada nogalē tika pieņemti divi būtiski spriedumi - Eiropas Savienības tiesas spriedums *MasterCard* lietā³ un Augstākās tiesas spriedums Banku lietā⁴. Abi dokumenti ir būtiski atšķirīgi un, piemērojot gandrīz identiskas tiesību normas, abas tiesas nonākušas pie diametrāli pretējiem secinājumiem.

Vērtējot aizliegtās vienošanās, konkurences tiesībās izšķir divas pieejas. Atbilstoši tā saucamai "mērķu doktrīnai", dažu vienošanos mērķis ir tik acīmredzami prettiesisks, to ekonomiskā daba tik kaitīga, ka nav nepieciešams vērtēt vai attiecīgās vienošanās rezultātā tika radītas vai nākotnē radīsies negatīvas sekas. Piemēram, ja divi preces X tirgotāji pirmdienā vienojas par minimālo mazumtirdzniecības cenu līmeni, tad jau otrdienā tirgotājus iespējams sodīt, nesagaidot un neanalizējot vienošanās sekas un ietekmi uz patērētājiem. Gan ekonomikas, gan tiesību teorija konkrēto pieeju skaidro ar to, ka nav nepieciešams liekti tērēt administratīvos resursus, ja pārkāpumus ir acīmredzams.

Otra no aizliegto vienošanos vērtēšanas pieejām tiek saukta par "seku doktrīnu". Pretēji iepriekš aprakstītai pieejai šeit nepietiek ar aizliegtās vienošanās konstatēšanas faktu, konkurences aizsardzības iestādei ir jāpierāda, ka neatkarīgi no mērķa vienošanās attiecībā uz konkurenci rada arī negatīvās sekas. Pierādīšanas process tiek būtiski apgrūtināts, tomēr netiek sodīti tie komersanti, kuru rīcība tirgū nav izraisījusi un nevar izraisīt negatīvās sekas, proti, kaitējumu.

MasterCard lietas un Banku lietas atšķirības ir tajā, ka Eiropas Savienības tiesa *MasterCard* spriedumā norādīja: "...ir jāatgādina [...] ka apstrīdētais lēmums ir pamatots nevis uz [...] pārkāpumu mērķa dēļ, bet uz [SKM] sekām. Šajā ziņā pretēji tam, ko liek saprast Komisija, nevar [...] atsaukties uz vienkāršiem pieņēmumiem vai apgalvojumiem, ka [SKM] pret konkurenci vērstās sekas ir "acīmredzamas"."⁵ Tādējādi šī vienošanās tikusi klasificēta atbilstoši "seku doktrīnai".

Ievērojot *MasterCard* spriedumu, Konkurences padomes lēmums Banku lietā kļuvis nepareizs, jo Konkurences padome neanalizēja Latvijas banku vienošanās pret konkurenci vērstās sekas. Neskatoties uz to, Augstākā tiesa kļūdu neatzina un uzskatīja, ka lietas ir būtiski atšķirīgas, jo Eiropas Komisija un Konkurences padome jau sākotnēji atšķirīgi analizējušas lietas. Kā pamatojums šim secinājumam tika izvirzīts Eiropas Komisijas 2002.gada 24.jūlija lēmums, tomēr šajā lēmumā arī Eiropas Komisija norādīja, ka vienošanās nevarētu tikt uzskatīta par "mērķa" vienošanos.⁶

Tā vietā, lai atzītu, ka Konkurences padome ir kļūdījiesies, Augstākā tiesa, šķiet, uzskatīja, ka Eiropas Komisija pati sev ir lieki sarežģījusi darbu. Apstākļos, kad Eiropas Savienības konkurences tiesības prevalē pār nacionālām konkurences tiesībām, šāda atziņa šķiet nepieņemama, tomēr tiesvedība Banku lietā ir beigusies, Konkurences padomes lēmums stājies spēkā un Augstākās tiesas spriedums kļuvis nepārsūdzams. Kā piemēru Eiropas Savienības tiesībām atbilstošai rīcībai var minēt Lielbritānijas konkurences aizsardzības iestādes rīcību. Lielbritānijas konkurences aizsardzības

"Konkurences padomes lēmums Banku lietā kļuvis nepareizs, jo Konkurences padome neanalizēja Latvijas banku vienošanās negatīvās sekas"

² Eiropas Komisijas 2007.gada 19.decembra lēmums Nr. COMP/34.579 *MasterCard*.

³ Eiropas Savienības tiesas 2014.gada 11.septembra spriedums lietā Nr. C-67/13 P.

⁴ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 17.decembra spriedums lietā Nr. SKA-75/2014.

⁵ Eiropas Savienības tiesas 2014.gada 11.septembra spriedums lietā Nr. C-67/13 P, 186. un 187.rindkopa.

⁶ Eiropas Komisijas 2002.gada 24.jūlija lēmums lietā Nr. COMP/29.373, *Visa International*, 69.punkts.

iestāde nolēma pārtraukt Lielbritānijā uzsāktās analogās SKM lietas analīzi, vispār nepieņemot lēmumu lietā,⁷ to pamatojot ar Eiropas Komisijas iniciatīvu likumdošanas jomā.⁸ Proti, atbilstoši Eiropas Komisijas iniciatīvai tiek izstrādāta regula, kura Eiropas Savienības ietvaros noteiks maksimālo banku daudzpusējo komisijas maksu apmēru, kas regulas projektā pagaidām tiek paredzēts 0,2% un 0,3% apmērā no patērētāja veiktā maksājuma kopējās summas atkarībā no kartes veida (debitkartes vai kredītkartes).⁹

Notikumu attīstība

Lai uzskatāmi parādītu *MasterCard* un nesenā Augstākās tiesas sprieduma potenciālo ietekmi uz turpmāku zaudējumu atlīdzināšanas prasību celšanu un realizēšanu Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālajās tiesās, nepieciešams pievērst uzmanību ārpus Eiropas Savienības esošo valstu praksei, piemēram, ASV mazumtirgotāju pieredzei.

2005.gadā ASV mazumtirgotāji cēla ASV raksturīgo kolektīvo prasību (*class action*) pret *MasterCard* un *VISA* par to, ka mazumtirgotājiem, piemērojot pārmērīgi augstas SKM, tikuši radīti zaudējumi. 2013.gada nogalē tiesa pasludināja lēmumu par izlīguma apstiprinājumu kopumā par 7,25 miljardiem ASV dolāru, kas ir pagaidām apjomīgākais no apstiprinātajiem vienreizēja maksājuma izlīgumiem ASV kolektīvo prasību vēsturē.

Arī Eiropas Savienības dalībvalstīs, neskatoties uz to nacionālo regulējumu īpatnībām, mazumtirgotāji var vērsties pret *MasterCard* ar zaudējumu atlīdzināšanas prasībām. Aktīvi zaudējumu atlīdzināšanas prasības cēla Lielbritānijas, Francijas, Itālijas un Ungārijas mazumtirgotāji. *Morrison Supermarkets Plc, Asda Stores Ltd, Debenhams Retail Plc* tiesvedība ar *MasterCard*¹⁰ par aptuveni 400 miljonu britu mārciņu zaudējumu piedziņu ir viena no ievērojamākajām lietām. Turklāt 2015.gada janvārī tiesa uzsāka skatīt prasītāju lūgumu par prasījuma apmēra palielināšanu kopumā par vairāk nekā 1 miljardu britu mārciņām. Tāpat šis ir tikai viens no 12 līdzīgajiem prasījumiem Lielbritānijas jurisdikcijā.

Juridiskā piramīda

Vērtējot gan *MasterCard* gan Augstākās tiesas spriedumus kopsakarā, var konstatēt tādu kā "juridisko piramīdu", kuras augšgalā ir *MasterCard*, vidusdaļā Latvijas komercbankas un pamatos mazumtirgotāji. Mazumtirgotāji tādējādi privāttiesiskā kārtībā ar prasījumiem atlīdzināt nodarītos zaudējumus var vērsties gan pret bankām, gan tieši pret *MasterCard*. Var secināt, ka, līdz ar Augstākās tiesas sprieduma spēkā stāšanos, bankām papildus Konkurences padomes piespriestajiem sodiem var nākties iesaistīties privāttiesiskās cīņās ar konkurences pārkāpumu rezultātā cietušajiem mazumtirgotājiem.

Tomēr nozīmīgi atzīmēt, ka pagaidām Latvijas tiesiskajā regulējumā, kas attiecas uz zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu lietām konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos, nav skaidri noteikts, ka spēkā esošais Konkurences padomes lēmums ir tiesām saistošs. Līdz ar to vispārējās jurisdikcijas tiesām ir iespēja *MasterCard* sprieduma atziņas izmantot par labu bankām, ja gadījumā šādas prasības tiktu iesniegtas. Īpaši nozīmīgs ir augstāk aprakstītais apstāklis, ka Konkurences padomes lēmums ir nepietiekami pamatots, proti, nav pierādītas aizliegtās vienošanās kaitīgās sekas.

⁷ Skat. procesa īsu aprakstu šeit: <https://www.gov.uk/cma-cases/investigation-into-interchange-fees-mastercard-visa-mifs>;

⁸ Lielbritānijas konkurences aizsardzības iestādes motīvus, izbeidzot lietvedību lietā, skatīt šeit: <https://www.gov.uk/government/news/cma-decides-not-to-progress-interchange-fee-investigations-at-the-present-time>.

⁹ Eiropas Komisijas ierosinājums Regulai par starpbanku komisijas maksu noteikšanu maksājumiem, kas veikti ar maksājumu kartēm Nr. 2013/0265/COD, 2. un 3. pants.

¹⁰ *WM Morrison Supermarkets PLC et al. v. MasterCard Inc.* [2013] EWHC 1071, the High Court of Justice, Queen's Bench Division.

“2015.gada janvārī tiesa uzsāka skatīt prasītāju lūgumu par prasījuma apmēra palielināšanu kopumā par vairāk nekā 1 miljardu britu mārciņām”

Zvērinātu advokātu birojs VILGERTS

Zvērinātu advokātu biroja VILGERTS Konkurences tiesību prakses grupa ir viena no pieredzes bagātākajām Baltijā. Dažādu nozaru tostarp autobūves, aviācijas, pasta pakalpojumu un telekomunikāciju vadošie uzņēmumi regulāri piesaista VILGERTS vadošos juristus nereti tieši apjomīgākajās un sarežģītākajās lietās Baltijas valstīs. Nesenākās lietas ietver, piemēram:

AS “Air Baltic Corporation” pārstāvēšana tiesvedībā Eiropas Savienības tiesā un Augstākajā tiesā, kas saistīta ar prejudiciālā nolēmuma sniegšanu;

AS “Air Baltic Corporation” pārstāvēšana tiesvedībā pret VAS “Starptautiskā lidosta “Rīga””, kas ir apjomīgākā zaudējumu piedziņas lieta konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos Baltijā’

SIA “RCI Gulbene” interešu aizstāvība Konkurences padomes uzsāktajā karteļa izmeklēšanā, kas bija pirmā lieta Latvijas konkurences uzraudzības iestādes darbības vēsturē, kurā lieta tika izbeigta pēc Konkurences padomes lēmuma projekta sastādīšanas.

Prakses Jomas

Konkurences tiesības
Korporatīvās tiesības
Nodarbinātība
Vides tiesības
Finanšu tiesības
Apdrošināšana
Intelektuālais īpašums
Tiesvedība
Uzņēmumu apvienošanās
Publiskie iepirkumi
Nekustamais īpašums un Būvniecība
Regulētās nozares
Restrukturizācija un Maksātspēja
Kravu pārvadāšana un Piegāde
Nodokļi

Nozares

Autobūve
Aviācija
Banku un finanšu tiesības
Enerģētika
Pārtikas un Tabaka
Valdības uzdevumi
Apdrošināšana
Ieguldījumu fondi
Loģistika
Mediji un izklaides nozare
Farmācija un veselības nozare
Nekustamais īpašums
Mazumtirdzniecība
Telekomunikācijas un tehnoloģijas

Kontaktinformācija

Latvija: Elizabetes iela 33, Rīga, LV-1010

Lietuva: Vilniaus g. 31, LT-01402, Vilnius

Igaunija: Regus Tallinn Metro Plaza Viru väljak 2, 10111, Tallinn

Baltkrievija: Timiryazeva st., 72, 6 Floor, Office 4, 220035, Minsk

latvia@vilgerts.com

lithuania@vilgerts.com

estonia@vilgerts.com

belarus@vilgerts.com